

Arrastellant paraules

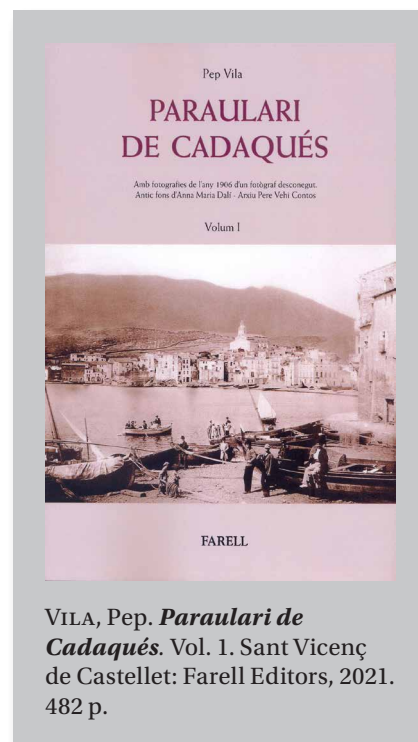
Text > **DANI VIVERN**

Més que *Homo sapiens*, a l'espècie humana li escauria més *Homo loquens*, perquè la parla (un fenomen ben complex) és un dels factors, potser l'únic, que ens permet accedir des del pensament més abstracte a l'expressió més refinada dels sentiments. Per això és important l'estudi i la preservació d'aquests instruments que anomenem llenguatges i que, en certa manera, funcionen com a éssers vius: no solament neixen, creixen, es reproduïxen i moren, sinó que n'hi ha tants com d'individus, fins al punt que els lingüistes han definit com a *idiolecte* la manera de parlar pròpia i distintiva d'una persona en concret. Que, naturalment, pot variar al llarg de la seva existència segons els estímuls externs, l'aprenentatge, etc.

Per tot això, i amb encert, l'historiador Pep Vila, impenitent cercador de documents i recuperador de parèmies, dites i paraules, ha titulat aquest seu nou treball *Paraulari de Cadaqués*. «Ah, un diccionari...», algú pot pensar. Doncs no. Un diccionari recull, en principi, el lèxic estàndard en un moment determinat de l'evolució d'un idioma. I, en tot cas, si inclou paraules obsoletes, ens avisa que són arcaïsmes. Un *paraulari*, però, és una obra més pròpia d'un literat que d'un lexicòleg, perquè s'hi recullen expressions, mots

i conceptes gairebé a fregar de l'idiolecte, de l'expressió individual. Però el lector hi troba sempre la necessària explicació per arribar a l'essència fonda, al sentiment incorporat que vol comunicar el parlant i que, indefectiblement, captarà el seu interlocutor sempre que pertanyi al mateix territori lingüístic. Que en aquest cas és, òbviament, Cadaqués i el seu entorn.

És sabut que la geografia té una influència directa en la formació i la preservació d'un determinat dialecte o subdialecte. Una vila com Cadaqués, que ha viscut durant segles de cara al mar i en un relatiu aïllament respecte a les terres de l'interior, és un paradís per als caçadors de mots i de *ditxos*, com anomena Vila les expressions, tot fent un ús *avant la lettre* del parlar que ens trobarem a les pàgines del seu llibre. Com que precisament ha fet un *paraulari*, no pas un diccionari, no s'atura en normativitzacions (que en aquest cas farien més nosa que servei), sinó que ens serveix el llenguatge dels cadaquesencs tal com raja (o rajava), en un generós calaix de sastre. I, com a perfeccionista que és, Vila cita les fonts, els contextos i els exemples, extrets d'hores i hores de consulta i conversa amb la gent d'allà. Uns apèndixs aporten, ja fora del cos principal de l'obra, documents, poemes i textos di-

versos que acaben de contextualitzar el lèxic prèviament descrit i presentat alfabèticament.

L'anècdota sovinteja en moltes de les entrades. S'agraeix: això acaba de donar al llibre el punt que l'allunya definitivament de la fredor acadèmica. Una selecció de fotos antigues, inèdites, del fons d'Anna Maria Dalí i de l'arxiu de Pere Vehi Contos arrodoneix un treball que, com dirien els mateixos cadaquesencs, és fet «nos amb nos»: a la nostra manera.

Poemes, llegendes i contalles de Palau-saverdera

Text > **JOAN FERRERÓS**

José Luis Bartolomé, filòleg i professor d'anglès jubilat, és un dels culturalitzadors més discrets i efectius de l'Alt Empordà. En aquests dos llibres celebra el seu poble de Palau-saverdera: l'un amb poemes escrits per palauencs, la majoria dels quals encara són vius, i l'altre amb llegendes i contalles llegades per la tradició.

Què té Palau que enamora? és el nom d'una composició de Dolors Padrosa que Bartolomé li manlleva per intitular l'aplec de poesies que canten la localitat, que a la comarca competeix amb Llers en assumptes de bruixots i

bruixes. Els poemes es distribueixen en apartats: la gent, les cases, les festes, les fonts, la muntanya de Verdera, l'església, Sant Onofre... i versifiquen sobre les amabilitats dels costums, sovint amb un to moralitzador, i sobretot si estan consolidats per un passat idealitzat. Els temes que s'hi tracten són l'amistat; les ballades festives; els jocs de la mainada; les celebracions religioses; la vida quotidiana de pagès, arrelada a la terra i que seguia el cicle anyal: estiu, tardor, Nadal... I els llocs concrets i abstractes que són motiu de poetització: la coral del municipi, el centre

cívic, les fonts, la plaça, les conegudes cova i gorga... I tot això rematat pel mas Ventós, l'ermita de Sant Onofre i el castell de Sant Salvador de Verdera. Acotxen la producció local composicions de forans que han escrit sobre Palau, entre els quals figuren Tomàs Garcés, Pere Coromines, Montserrat Vayreda, Fages de Climent, Joan Constans, Josep M. Salvatella o Bartolomé mateix.

El segon llibre aplega llegendes, cançons, contalles i anècdotes, resultat de tafurejar «escorcollant, esporgant i transcrivint», amb el mateix esperit que va animar els folkloristes Josep Casas-

Etnobotànica i naturalesa humana

Text > JOSEP PASTELLS

Carles Serra Coll (Quart, 1972) debuta en la narrativa amb *Apunts de botànica existencial*, un recull de relats que, si bé a primer cop d'ull podria inscriure's en l'etnobotànica (l'estudi de les relacions entre les plantes i les persones), sobretot és literatura. El llibre aplega vint-i-cinc contes breus en què sempre apareix alguna planta. Els boscos, els camps i els horts són la columna vertebral d'unes narracions marcades per la presència persistent d'arbres, fruites i flors que hi prenen protagonisme, però això no impedeix que la matèria essencial de l'obra sigui la naturalesa humana. Els personatges de cada relat són diferents, així com els escenaris, les èpoques i fins i tot els països, però el conjunt, condicionat sempre per algun organisme vegetal, desprèn una sensació d'homogeneïtat gens fàcil d'aconseguir. Potser hi ajuda que el tema central del llibre, o almenys el més recurrent, sigui la lluita per viure i tirar endavant. La majoria de les històries són senzilles, fragments de vida que, des d'angles diferents, permeten descriure un món complex, ple d'amor i violència, d'abusos i actes plens de bondat.

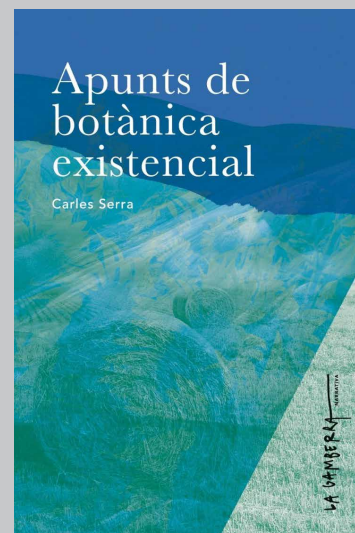
Una processó per combatre la plaga de la fil·loxera, un col·leccionista de corbates de lli, unes cuidadores d'ancians que es reuneixen en una pineda, unes

castanyes que orienten i alimenten pel camí de l'exili o, fins i tot, un avi que evoca la càrrega eròtica del fenc. Són només cinc mostres dels arguments amb què Serra desplega els seus *Apunts*, uns contes en què les plantes condicionen l'existència humana i les trames se succeeixen a partir de la memòria i la tradició, del simbolisme i la fantasia. La Guerra Civil i la immigració són dues de les qüestions que es tracten en una obra en què també es poden trobar tragèdies i accidents, denúncies d'injustícies i escenes delirants relacionades, per exemple, amb la ingestió massiva de bolets o amb una caminada amb raquetes de suro sobre la neu.

Un dels punts forts de l'autor són les descripcions, la facilitat amb què dibuixa els escenaris i presenta els personatges. És el cas de l'inici del primer relat, «Cirerer»: «Un devessall creixent de regalims purpuris, carmesins i ataronjats anava esquitxant el cel del capvespre; petges d'un sol a qui li recava de colgar-se muntanyes enllà sense haver pogut deixar un rastre, mal que fos efímer, de la seva presència enlluernadora. L'estuba del dia s'havia anat calmant i des de feia una estona bufava una marinada fresca. La Paquita anava estirant la mànega que tenia connectada a l'aixeta de la paret mitjanera per anar regant aquelles flors

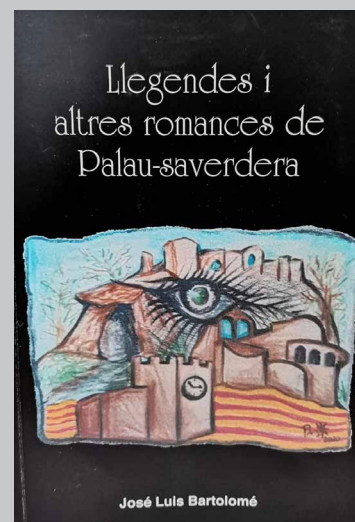
sa o Joan Amades, més conegut. N'hi ha que ja estaven publicades i d'altres que són absolutament inèdites, preses directament de l'oralitat, llegades pels avis, als quals dedica l'obra. La primera part conté llegendes sobre el Salt de la Reina (de vegades mora, d'altres cristiana), l'heroic suïcidi per guardar definitivament l'honor; sobre les feminitats encantades, dins o fora de certes coves de l'entorn; del bruel paral·lel al de Castelló, de l'obra homònima de Fages de Climent; del Rellotger, semblant al d'Ordis; de les bruixes i, tractant-se de Palau, els bruixots i els sàbats cele-

brats a peu de menhir; en antítesi, de marededeus, senyals cristians i capellans contrarestant amb el salpàs; de la molt enginyosa invenció de la fanga per poder accedir a una donzella; de llops, pedres del llamp i destrals neolítiques protectores... La segona part recull llegendes «d'autor», recreades o inventades, sobre l'origen fabulós de Palau, donzelles malmaridades i pastorets; el rellotge de sol només d'estiu de Palau, etc. Conclou l'obra un índex amb notes explicatives de tot plegat. És una obra local, sí, però universal per a tothom que llegeixi en català.

SERRA, Carles. *Apunts de botànica existencial*. Girona: La Gamberra, 2020. 222 p.

que la calor havia emmesteït i que una mica d'aigua de ben segur revifaria. Li plaïa tenir-ne cura. Des que en Falet faltava que aquell petit tros de terra de darrere la casa se l'havia fet tot seu». I un altre exemple, extret del conte «Bullallums»: «Entremig de la verdor lluent dels marges puntejaven els esquitxos lilosos de violes i calabruixes, els albins de margaridoies i capblancs, els groguencs de lletsons i pixallits, els rosats de malves i fumàries».

BARTOLOMÉ, José Luis. *Què té Palau que enamora?* Palau-saverdera: José Luis Bartolomé, 2020. 152 p.

BARTOLOMÉ, José Luis. *Llegendes i altres romances de Palau-saverdera*. Palau-saverdera: José Luis Bartolomé, 2021. 188 p.